

СЕКЦІЯ «ПЕДАГОГІКА ТА ІННОВАЦІЙНА ОСВІТА»

Кальник Вікторія Олександрівна, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,

Сорочинська Оксана Андріївна, кандидат педагогічних наук, доцент, Житомирський державний університет імені Івана Франка, м.Житомир

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНО-ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО ПРИРОДИ

Постановка проблеми. Важливість дослідження проблеми формування емоційно-ціннісного ставлення до природи у дітей старшого дошкільного віку зумовлена низкою глобальних та педагогічних чинників, що визначають сучасний стан суспільства та освіти. Насамперед це пов'язано із загостренням екологічної кризи, яка вимагає не лише технічних рішень, а й докорінної зміни свідомості людей, починаючи з ранніх етапів розвитку дитини.

На даному етапі віртуальна реальність все частіше замінює дітям дошкільного віку живий досвід спілкування з природою, що збіднює їх емоційний світ та гальмує розвиток емпатії до живих істот [4]. Тому узагальнення організаційно-педагогічних умов формування емоційно-ціннісного ставлення у дітей старшого дошкільного віку до природи є критично важливим для розробки ефективних методик, які б змогли повернути дитину дошкільного віку до реального світу та навчити її відчувати красу і вразливість природи.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вітчизняні науковці та методисти приділяють значну увагу оновленню змісту дошкільної освіти загалом та екологічному вихованню зокрема, досліджуючи різні аспекти

взаємодії дитини з довкіллям у закладах дошкільної освіти. Так, Г. Беленька [1] розглядає питання визначення базових компонентів дошкільної освіти, класифікацію педагогічних умов та методику організації освітнього середовища для забезпечення гармонійного розвитку особистості.

У рамках формування екологічної культури вагомий внесок у розробку методичних засад виховання любові до природи зробила Р. Шулигіна [4]. Науковиця у своїх дослідженнях обґрунтовує доцільність застосування методів спостережень за живими об'єктами та екологічних ігор на заняттях з дітьми старшого дошкільного віку, що є критично важливим для виховання бережливого ставлення до природи в умовах сучасних викликів.

Питання формування емоційно-ціннісного ставлення дітей старшого дошкільного віку до природи досліджували низка українських науковців, кожен із яких зосереджувався на окремих аспектах цієї багатогранної проблеми. Зокрема, В. Маршицька [2] детально вивчала технологію виховання емоційно-ціннісного ставлення до природи у старших дошкільників, виділивши чотири типи такого ставлення: позитивно-активне, позитивно-пасивне, нейтральне та негативне, що дозволило їй обґрунтувати принципи та методи формування стійкого пізнавального інтересу до природного довкілля.

В. Реус [3] сформулював дефініцію поняття «ціннісне ставлення до природи дитини старшого дошкільного віку» як складної індивідуально-психологічної характеристики, що інтегрує теоретичні знання, ціннісні орієнтації, особистісні якості та практичні навички в екологічній сфері, запропонувавши структурно-функціональну модель даного процесу, яка включає емоційно-ціннісний, когнітивний та діяльнісно-практичний компоненти.

Мета публікації: обґрунтування організаційно-педагогічних умов формування емоційно-ціннісного ставлення у дітей старшого дошкільного віку до природи.

Виклад основного матеріалу. В умовах сьогодення ціннісне ставлення до природи має бути невід'ємною складовою частиною загального досвіду людини і громадянина. Ціннісне ставлення до природи являє собою стійке особистісне прийняття природи як суб'єкта непрагматичної взаємодії і характеризується позитивним відношенням до природних об'єктів і явищ [2]. У структурі емоційно-ціннісного ставлення дітей старшого дошкільного віку до природи доцільно виділити три взаємопов'язані складові компоненти: когнітивний, емоційний та діяльнісно-поведінковий. Когнітивний компонент передбачає наявність у дитини системи знань про природу, розуміння взаємозв'язків у довкіллі та усвідомлення цінності кожного живого організму. Емоційний компонент відображає суб'єктивне переживання дитиною старшого дошкільного віку контакту з природою, здатність відчувати співпереживання (емпатію), естетичне задоволення від краси довкілля [3]. Діяльнісно-поведінковий компонент проявляється у реальних вчинках, спрямованих на збереження, охорону та примноження природних багатств, а також у дотриманні правил безпечної та екологічно доцільної поведінки.

Ефективність процесу формування емоційно-ціннісного ставлення у дітей старшого дошкільного віку до природи безпосередньо залежить від цілісної системи організаційно-педагогічних умов, якісне впровадження яких забезпечує перехід від фрагментарних знань до глибокого особистісного переживання та усвідомлення цінності живого світу. Так, Р. Шулигіна виокремлює створення розвивального предметно-просторового середовища екологічної спрямованості, як одну з організаційно-педагогічних умов формування емоційно-ціннісного ставлення у дітей старшого

дошкільного віку до природи [4]. Дане предметно-просторове середовище має бути насиченим різноманітними об'єктами живої та неживої природи, доступними для спостереження та взаємодії.

Практичне втілення даної умови передбачає обладнання куточків природи з кімнатними рослинами та тваринами, організацію міні-лабораторій для проведення дослідів, створення екологічних стежок на території закладу та оформлення групових приміщень відповідно до сезонних змін у природі. Таке середовище стимулює пізнавальний інтерес дітей старшого дошкільного віку, надає можливість для самостійної діяльності та формує відчуття причетності до природних процесів.

Іншою важливою організаційно-педагогічною умовою, як зазначає В. Реус є інтеграція емоційного та когнітивного компонентів у змісті освітньої роботи, що означає відмову від беземоційної трансляції фактів на користь занурення дитини старшого дошкільного віку у світ переживань, де через естетичне сприйняття краси пейзажів, різноманіття форм життя та гармонії природних явищ відбувається народження співчуття та бажання берегти її красу [3]. Педагогічний процес має будуватися на принципах діалогічної взаємодії, де вихователь виступає не як носій істини, а як партнер, який разом із дітьми дивується, відкриває та відчуває важливість природи.

Показовим прикладом реалізації зазначеної організаційно-педагогічної умови може слугувати проведення інтегрованої екологічно-естетичної подорожі «Серце дерева» з дітьми старшого дошкільного віку, де вихователь пропонує дошкільникам зануритися у світ переживань через «тиху хвилинку» споглядання: діти разом із педагогом стають у коло навколо старого клена, заплющують очі й прислухаються до «мови дерева»: шурхоту листя, скрипу гілок, а вихователь, виступаючи не як носій істини, а як

партнер у пізнанні, ініціює діалог, запитуючи, чи чують діти мелодію природи та яка вона на їхнє відчуття.

Наступна організаційно-педагогічна умова полягає у використанні різноманітних інтерактивних форм та методів роботи, серед яких провідне місце посідають проектна діяльність, екологічні квести, ігрові ситуації та трудові доручення [1]. Саме у процесі реальної діяльності, догляду за рослинами, годування птахів або прибирання території у дитини старшого дошкільного віку формуються відповідальність та розуміння наслідків своїх дій для навколишнього світу.

Прикладом реалізації даної організаційно-педагогічної умови може слугувати довгостроковий екологічний проєкт «Вартові природи», в межах якого вихованці не лише опановують теоретичні знання, а й щоденно виконують конкретні трудові доручення, такі як полив клумби чи виготовлення годівничок, що поєднується з проведенням тематичного квесту «Стежкою екологічних звернень», де діти старшого дошкільного віку у ігровій формі шукають відповіді на запитання про потреби живих організмів та моделюють ситуації надання допомоги пошкодженим рослинам. Така інтеграція практичної праці та ігрового навчання дозволяє дитині на власному досвіді переконатися у прямому зв'язку між її зусиллями та станом довкілля, адже саме завдяки регулярному догляду квіти розквітають, а птахи залишаються ситими, що й закріплює навички свідомої поведінки, відповідальності та емпатії до всього живого.

Варто зазначити, що особливу увагу вихователю слід приділяти організації цільових прогулянок та екскурсій, під час яких діти старшого дошкільного віку мають можливість безпосередньо контактувати з природою: слухати звуки лісу, спостерігати за поведінкою комах та відчувати зміну погоди, що значно посилює їх емоційний відгук. Також важливо інтегрувати засоби мистецтва: музику, живопис та літературу для

поглиблення емоційного сприйняття, адже художні образи допомагають дитині осмислити красу природи на більш глибокому рівні та формують її асоціативне мислення.

Базовою організаційно-педагогічною умовою формування емоційно ціннісного ставлення у дітей старшого дошкільного віку до природи є тісна співпраця ЗДО з родиною вихованців, оскільки ціннісні орієнтири закладаються насамперед у колі близьких людей. Без єдності вимог та поглядів між закладом дошкільної освіти та батьками досягти стійкого результату неможливо, вважає В. Маршицька [2].

Так, під час реалізації проєкту «Пташині їдальні» вихователі залучають батьків до спільного виготовлення та розміщення годівничок на території закладу й поза ним, а також до ведення родинних щоденників спостережень за птахами у вихідні дні, що дозволяє перенести екологічні ініціативи зі стін закладу у родинне коло та закріпити ціннісне ставлення до природи через спільну діяльність та особистий приклад дорослих. Батьки мають стати прикладом бережливого ставлення до об'єктів природи, що закріплює позитивний досвід дитини старшого дошкільного віку.

Висновки. Результативність формування емоційно-ціннісного ставлення у дітей старшого дошкільного віку до природи забезпечується цілісною системою організаційно-педагогічних умов. Ключове значення має створення насиченого розвивального середовища та інтеграція емоційного й когнітивного компонентів у зміст освітньої роботи. Важливу роль також відіграють інтерактивні форми діяльності та безпосередній контакт дітей з природними об'єктами, що посилює їх емоційний відгук та відповідальність.

Список використаних джерел

1. Беленька Г.В. Половіна, О.А., Науменко Т.С. (2013) Дошкільнятам про світ природи: методичний посібник для вихователів дітей дошкільного віку.

Настільна книга вихователя. Київ : Генеза, 2013. 115 с.
https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/3867/2/G_Belenky_O_Polovin%D0%B0_T_Naumenko_P_ANW_PED_PL.pdf

2. Маршицька В.В. Виховання емоційно-ціннісного ставлення до природи у дітей старшого дошкільного віку : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. «Дошкільна педагогіка». Київ, 2003. 20 с.

3. Реус В.О., Притулик Н.В. Формування емоційно-ціннісного ставлення до природного довкілля у старших дошкільників : навч. посібник. Чернігів : ФОП «Баликіна О.В.», 2016. 63 с.

4. Шулигіна Р.А. Формування ціннісного ставлення до природи у дітей старшого дошкільного віку в руслі екологізації освітнього середовища. Освітньо-науковий простір. EducationalScientificSpace : науковий журнал. Міністерство освіти і науки України, Український державний університет імені Михайла Драгоманова. Київ : Ліра-К, Випуск 5. 2023. С. 238-248.